

СОВРЕМЕННОСТЬ

3

Ранко МЛАДЕНОВСКИ

ТАЛИЈА ВО ГРАДОТ НА КОНЗУЛИТЕ

*Александар Стерјовски, Битола – каријатиди на театарот,
НУ Народен театар - Битола, 2004*

Каријатидите се женски фигури кои како столбови ги држат на главата гредите или таваниците. Семантизмот, значи, на метафората од насловот на оваа книга имплицира дека предметот кој во неа се елаборира се столбовите на театарската уметност, односно основите во развојот на театарот. Иако насловот на книгата „Битола – каријатиди на театарот“ алудира на лимитираност при дијахрониската дескрипција на театарот само на тесното битолско подрачје, сепак авторот на оваа книга, д-р Александар Стерјовски, не ретко нуди одредени податоци за театарскиот развој и во други градови во Македонија како што се Скопје, Ресен, Охрид, Прилеп, Солун и многу други елаборирајќи ги на тој начин директните и индиректните врски на битолскиот театарски живот со другите подрачја во широките етнички граници на Македонија. Но, треба овде да се потенцира и фактот дека авторот на оваа книга не се занимава само со дијахронијата, ами често се применува и една специфична симплифицирана синхрониска интерпретација на театарските претстави, но и на драмските текстови.

Сепак, темелот на книгата е историскиот развој на театарот од неговите почетоци, односно од неговите корења како што вели Стерјовски, во синкретична форма па сè до појавата на професионалниот театар како институција. Корењата на театарот авторот на оваа книга ги бара во самата човекова природа да имитира, односно да подра-

жава, па во таа смисла ќе потенцира дека „секој е актер, помалку или повеќе“, дополнувајќи дека „актерството е во нашиот генетски код и без него не би бил ниту животот“. Својот долг пат низ човековата историја театарот го започнува со преобразбите во митологијата и во народната книжевност, па преку карневалите сè до раѓањето на актерот олицетворено во таканаречените улични забавувачи како што се волшебникот, чаушот, комедијантот, пантомимичарот, циркузантот и сè до раѓањето на театарот во претставите со маски од животни, во претставите врамени во календарските обичаи и празници и во драмските елементи во семејните обреди и празници. Но, појавата и развојот на театарот наидуваала на разноразни премрежија. Во таа смисла Стерјовски констатира: „Третирајќи ги театарските претстави за навреда на јавниот морал и богохулење, односно за голем грев, црквата многу рано ќе се стави во позиција да го ништи театарот, а актерите да ги гони“. Прогонувани биле и актерките, односно девојките и жените кои имале храброст да учествуваат во театарските претстави. Како што е општо познато, сè до крајот на 19 век како актери во театарот учествувале само мажи, односно мажи ги толкувале и женските улоги. Веќе во првата деценија на 20 век се појавуваат и жени кои земаат учество како актерки на сцената. Тоа биле најчесто учителките. Тие биле осудувани од средината за нивното актерство кое било

определувано како слободоумно и неморално. Актерките биле дури и санкционирани. Така, на пример, учителката Марија Коробар од Велес поради учество во претстава како актерка во 1909 година била преместена во друго училиште. Со вакви и слични податоци изобилува оваа книга на Стерјовски, а тие секогаш се поткрепени со соодветна покажувачка, но и докажувачка документација.

Структурата на книгата „Битола – каријатиди на театарот“, всушност, е составена од шест глобални тематски целини: Прво, почетоците на театарот, за што веќе зборувавме; Второ, осврт кон гледалиштата, односно кон амбиентот во кој се случувал театарот; Трето, развојот на театарот во османскиот период; Четврто, театарот за време на Првата светска војна; Петто, театарските случувања во периодот меѓу двете светски војни; Шесто, театарот во таканаречениот бугарски период. Се разбира, сето тоа врз тлото на Битола, но како што веќе кажавме, чести се дигресиите на авторот кои подразбираат презентирање на податоци за театарскиот живот и во други градови што ни дава за право да констатираме дека овој труд на Стерјовски претставува еден дијахрониски опис на театарот во Македонија од битолски аспект.

Мошне интересни се проучувањата презентирани во овој труд во врска со гледалиштата, односно во врска со амбиентот во кој се одржувале театарските претстави. Ќе сретнеме овде податоци дека во своите почетоци театарските игри се одвивале на отворено, односно на разни места како што се сретселата, излетиштата и кафеанските бавчи, на ат-пазар, а подоцна во разни затворени простории, како на пример во општинската сала, во салата на хотелот „Босна“, во Офицерскиот дом, во кафеански и во школски сали, но и во зградата на новоизградениот Театар во 1926 година. Ќе сретнеме овде податоци и за проблемите од

секаков вид со кои се соочувале битолчани при изградбата на Театарот, но и податоци за нивната упорност и истрајност проследени со свеста дека театарот е еден од општествените инструменти преку кои се гради и се чува националниот идентитет. И не случајно пропагандните машинерии во Македонија (особено српската и бугарската, но и грчката) му давале значајно место на развојот на театарскиот живот во нивната асимилативна политика, што е исто така елаборирано во оваа книга на Стерјовски.

Дека станува збор за сериозно и темелно изработен труд потврдува фактот што авторот нуди бројни податоци за развојот на театарскиот живот во Битола. Преку обемната документација проследена со мноштво фотографски илустрации се нудат детални информации за претставите – за подготовките, за драмскиот текст и за авторот, за местото на театарската изведба, за рекламирањето, за датумот и за часот на изведбата, за режисерите, за актерите, за бројни ентузијастички кои со елан постојано го возобновувале замрениот театарски живот, но и за публиката, односно за аудиториумот, па дури и за одгласот за театарските претстави во тогашните печатени медиуми.

Може да се заклучи, значи, дека книгата „Битола – каријатиди на театарот“ од Александар Стерјовски претставува мошне сериозен прилог во проучувањето на историјата на македонската култура воопшто, но и конкретно на театарскиот живот во Македонија. Нејзината богата содржина го заслужува вниманието на читателската публика, најмногу поради тоа што во неа има многу што да се прочита, но од неа има и многу што да се осознае и да се дознае.

ISSN 0038-5972